

Politikk og samfunn i Latin Amerika og på Cuba:

Introduksjon:

Faget ”Politikk og samfunn i Latin Amerika og på Cuba” (spansk; *Política y sociedad en América Latina y Cuba*) er utarbeidet med tanke på norske studenter som ønsker en fordypning på Latin-Amerika som en del av sin bachelloorgrad. Ved fullført studium vil studentene ha tilegnet seg en basis som også gir muligheter for fortsatte studier og fordypning på Latin Amerika, gjerne ved utenlandske læreinstusjoner.

Pensum vil i hovedsak basere seg på norsk og engelskspråklig litteratur, men også kortere spanske tekster er tatt med som en del av pensum. Dette er delvis gjort for å gjøre studentene kjent med viktig litteratur som kun finnes på spansk, men først og fremst for å gi studentene en innføring i spanskspråklig litteratur og akademisk terminologi. Det siste er ikke minst viktig for de studenter som velger å fordype seg på Latin-Amerika som en del av sine videre studier.

Studiet er tverrfaglig og vil ta for seg historiske, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle forhold i dagens Latin-Amerika. Faget har fem hovedkomponenter;

1. Latinamerikansk historie
2. Stat og nasjon i et historisk perspektiv
3. Globalisering, utvikling og markedstilpassning
4. Kultur og samfunn
5. Konflikt og menneskerettigheter idet 20. Århundre

Latinamerikansk historie:

I motsetning til USA og Canada, hvis samfunn har vokst ut av en europeisk kulturtradisjon med små innslag av indiansk kultur og tradisjoner, er Latin-Amerika et resultat av ”*mestisaje*” (kultur og raseblanding) mellom Europa, nærmere bestemt den Iberiske halvøy, indianske kulturer som fantes før 1492 og et ikke ubetydelig innslag av afrikansk kultur, spesielt i Brasil og Karibia. Denne blandingen mellom indiansk, afrikansk og europeisk og da spesielt den særegne samfunnsmodellen som vokste frem i Spania og Portugal som følge av *La Reconquista* har satt sitt preg

på Latin-Amerika frem til våre dager. Derfor er det umulig å forstå kompleksiteten i den historiske utviklingen i de latinamerikanske land uten først å ha kjennskap til de indianske kulturer som eksisterte før den europeiske oppdagelsen på den ene siden samt spansk og portugisisk historie på den andre siden.

Det er neppe noen overdrivelse å hevde at Tordesillas - avtalen fra 1494 er selve grunnlaget for Latin-Amerika slik vi kjenner det i dag. I denne sammenhengen er det spesielt viktig å ha kjennskap til de samfunnsinstitusjoner som ble overført fra den Iberiske halvøy til Latin-Amerika, men som siden har gjennomgått sin egen tilpasning og utvikling både før og etter de latinamerikanske lands selvstendighet fra kolonimaktene. Det 20 århundre på sin side har vært preget av kontinuitet og modernisering, konflikter og nasjonsbygging, der det er viktig å analysere de forskjellige modeller som har vært utprøvd for å møte utfordringene knyttet til stats og nasjonsbygging, globalisering og deltakelse i verdensøkonomien.

Detaljert emnebeskrivelse:

1. Latin-Amerika generelt: Grunnleggende fakta, definisjoner og begreper
2. Sivilisasjoner og samfunn før europeernes oppdagelse
3. *La reconquista*. Samfunn, politikk og økonomi på den Iberiske Halvøy på 1400 og 1500 tallet.
4. Spansk oppdagelse og erobring
5. Kolonitiden.
6. Frigjøring fra Spania og Portugal 1811-1823
7. Latin-Amerika og verden på 1823-1898
8. USA entrer arenaen 1898 – 1933
9. Den økonomiske verdenskrise og 2. Verdenskrig 1929 – 1945
10. Populisme, demokrati, diktaturer og borgerkriger 1945-1990
11. Nyliberalisme og økonomisk restrukturering på 1990 tallet.

Fordypningsemner, spesielle land:

1. Mexico: "Den stolte nasjonen med den store naboen"
2. Cuba: "Fra José Martí til verdens siste sosialistiske stat"
3. Argentina, Brasil, Chile og Uruguay: "*El Cono Sur*, populisme, diktaturer og byråkratisk autoritarisme"
4. Colombia: "En nasjon til tross for seg selv"

Stat og Nasjon i et historisk perspektiv:

Med unntak av Cuba, Guyana (Eng, Ned, Fr), Belize og enkelte karibiske småstater, oppnådde de latinamerikanske land sin selvstendighet tidlig på 1800 tallet, ca 150 år tidligere enn de fleste land i Asia og Afrika, som først ble selvstendige etter andre verdenskrig. Mange europeiske land, deriblant Norge, fikk sin selvstendighet mye senere, noen så sent som på 1990 tallet. I et slikt historisk perspektiv har de latinamerikanske land hatt relativt god tid og gode forutsetninger for å drive stats og nasjonsbygging. Til tross for dette er mange land i Latin-Amerika ennå i dag preget av store indre motsetninger og nasjonsbyggings -prosesser som mange mener på langt nær er fullført.

Selv om det er store forskjeller de ulike land i mellom er det likevel mulig å identifisere visse problemstillinger som er felles for de fleste landene på kontinentet. Utgangspunktet for dem alle er de samfunnsinstitusjoner som har sitt opphav fra den Iberiske halvøy, et system der politisk makt, økonomi og sosial anseelse tradisjonelt var knyttet til eierskap av jord (og i liten grad til industri, håndverk og investeringer).

Den katolske kirken og de militære har begge vært sentrale komponenter i dette status quo, skjønt begge disse institusjonene også har gitt opphav til reformbevegelser og fornyelse. Selv om Latin-Amerika ofte forbindes med militærdiktaturer er det like viktig å kjenne til de sterke demokratiske og parlamentariske tradisjoner som eksisterer i de fleste land i regionen. Den latinamerikanske venstresiden på sin side har hatt problemer med å finne sin plass i dette bildet, i stor grad fordi de marxistiske og revolusjonære tradisjonene lenge har vært dominerende på et kontinent hvor sentrale forutsetninger fra den klassiske europeiske marxismen ikke har vært tilstede. Sist men ikke minst er det viktig å analysere spenningen mellom europeisk og indiansk historie og samfunnsforståelse, et tema som har aldri har vært mer aktuelt enn ved begynnelsen til det 21. Århundre. Fremveksten av sterke politiske og sosiale urbefolkningsbevegelser i land som Ecuador og Bolivia er en pekepinn på dette. Andre eksempler som kan nevnes er Mexico, Guatemala, Colombia, Chile og Brasil.

Detaljert emnebeskrivelse:

1. Kampen om jord, eiendom og makt
2. Demokrati og parlamentarisme i Latin-Amerika
3. Den katolske kirken
4. Generalenes labyrint
5. Venstresiden i Latin-Amerika etter Andre Verdenskrig
6. Etnisitet, indiansk kultur og historieforståelse

De spanske kolonier i Amerika var på mange måter hjørnesteinen i Spanias makt og ressursene som Spania hentet fra den Nye Verden var grunnlaget både for Spanias storhetstid mellom 1492 og 1659 og landets senere forfall. Spanjolene monopoliserte all handel med sine kolonier gjennom *Casa de Contratación*, et monopol som først ble brutt av selvstendighetskrigene tidlig på 1800 tallet. Koloniene hadde således en underordnet og spesialisert funksjon i et *merkantilistisk system* som har hatt stor betydning for de utvikling og økonomi i Latin-Amerika helt frem til våre dager. Som selvstendige nasjoner spilte Latin-Amerika en viktig rolle i den Industrielle Revolusjonen, men da først og fremst som råvareleverandør og produsent av et lite utvalg landbruksprodukter (bananer i Mellomamerika, kjøtt og korn i Argentina). Dette hadde også sammenheng med de sosiale strukturene i Latin-Amerika som lenge hindret fremveksten av en moderne kapitalisme, med dertil tilhørende borgerskap, bankvesen og industriarbeiderklasse.

Det 20 århundre har i stor grad vært preget av spenning mellom ulike visjoner for sosial og økonomisk modernisering, USAs dominerende økonomiske og politiske posisjon, sterke sosiale spenninger og ulik fordeling av ressurser internt i de fleste latinamerikanske land.

Detaljert emnebeskrivelse:

1. Sentrale begreper og definisjoner
2. Merkantilisme og råvareeksport
3. Forsøk på utvikling i det 19. Århundre
4. USA og Latin-Amerika 1898-1990
5. CEPAL og imports substitusjon
6. Gjeldskrisen
7. Neo - liberalisme og økonomisk restrukturering
8. Rik og fattig
9. Latin-Amerika i det 21. Århundre

Kultur og samfunn:

Latin-Amerika har lenge vært ansett som relativt perifert i en europeisk kulturforståelse. Denne periferi - tanken har også vært sterkt tilstedet blant politiske eliter i mange latinamerikanske land, som har ønsket å gjøre sine land så europeisk-lignende som mulig. Det kulturelle mangfoldet som Latin-Amerika rommer innen kunst, litteratur, dans, musikk og religion er relativt ukjent i Europa og USA. Imidlertid er det liten tvil om at Latin-Amerika i dag er en viktig fabrikk for kulturelle impulser som blir stadig mer merkbare i USA og Europa. Det er ingen tvil om at Latin-Amerika

har mye å tilby i en kulturell betydning, men det er også viktig å kjenne til mangfoldet og kompleksiteten i latinamerikansk kultur og samfunn.

Detaljert emnebeskrivelse:

- Spansk koloni - arkitektur på Cuba
- Poteter, tobakk og grønnsaker fra den nye til den gamle verden
- Latinamerikansk dans, fra Mambo til Salsa
- José Martí, Cubas nasjonaldikter
- Gabriel García Márquez og den magiske realisme
- Vallenato - musikk i Colombia og Venezuela
- Afro – cubansk religion og tradisjoner
- Kjønnroller i Latin-Amerika
- Filmer fra Latin-Amerika

Konflikt og menneskerettigheter i det 20 århundre.

Den Kalde Krigen satte et sterkt preg på mange latinamerikanske land og kontinentet var en viktig arena for rivaliseringen mellom USA og Sovjetunionen, først i samband med Cuba krisen (1962) og senere på 1980 tallet som følge av krigene i Mellomamerika. Det som imidlertid gjorde at konfliktene ble så brutale og overgrepene mot menneskerettighetene så massive i land som Argentina, Chile, Colombia, El Salvador og Guatemala var at den Kalde Krigen forsterket allerede eksisterende sosiale og økonomiske spenninger som i sin tur ledet frem til en indre polarisering og ideologisering av konflikten, som sett fra partenes side bare kunne "løses" med at én part utslettet den andre fullstendig. Derfor er det viktig å forstå kompleksiteten og samspillet mellom ulike faktorer for å forstå hvordan slike konflikter kunne oppstå, hvordan og med hvilke metoder disse krigene ble ført og hvilke faktorer som til slutt ledet frem til fredsforhandlinger og overgang til demokrati. Colombia er unntaket fra regelen i den forstand at krigen fortsetter, noe som åpenbart henger sammen med at inntektene fra narkotikahandelen gjør det mulig å opprettholde irregulære armeer på flere titusen mann, men som også må forstås i lys av Colombias særegne historiske forutsetninger. Til sist er det interessant å rette blikket mot Venezuela, der Hugo Chávez siden han kom til makten i 1998 har gjennomført det han selv kaller en "bolivariansk revolusjon". Chávez uttalte hensikt er å forene Latin Amerika under Venezuelas ledelse, og med inntektene fra Venezuelas oljeproduksjon har han hatt en viss fremgang i så henseende. I den sammenheng er det interessant å analysere Venezuelas utenrikspolitikk så vel som indrepolitiske forhold slik som sosiale reformer på den ene siden versus innskrenkning av demokrati og ytringsfrihet på den andre.

Detaljert emnebeskrivelse:

- Grunnleggende definisjoner på menneskerettigheter og Internasjonal Humanitær Rett (IHL)
- Revolusjonen på Cuba
- Cuba, USA og Sovjetunionen 1960-1990
- Krigen i Guatemala 1960-1990
- Fredsforhandlinger i Guatemala 1989-1996
- Guatemala etter krigen
- Colombia fra *La violencia* til *la combinación de todas las formas de lucha* 1948-1982
- Paramilitære, gerilja og narkotika i Colombia 1982-2004
- Fredsforhandlinger og demobiliseringer i Colombia 1991-2006
- Kontroversen rundt brudd på menneskerettighetene i Colombia
- *"El paraestado"* i Colombia
- Venezuela: Topartsystemets sammenbrudd
- Venezuela: Hugo Chávez ved makten 1998-2007
- Bolivariansk revolusjon: En ny samfunnsmodell?
- Oppsummering og sentrale problemstillinger

Malecón skole tar forbehold om trykkfeil, oktober 2007 - 2010

© 2007 – 2010 Malecón

¡Ven y habla conmigo!